МОНГОЛ УЛСЫН СТАНДАРТ

Анги Т58

Байгаль орчны хамгаалал. Сэргээн сайжруулах. Эвдэрсэн газрын ангилал.	**MNS 17.5.1.18 - 83**
Охрана природы. Классификация нарушенных земель для рекультиваций	**ГОСТ 17.5.1.02-78**

Үнэ, стандартын улсын хорооны 1983 оны 252-р тогтоолын дагуу 1984 оны 1-р сарын 1-ний өдрөөс эхлэн 1989 оны 1-р сарын 1-ний өдөр хүртэл мөрдөнө.

Стандартыг зөрчвөл хуулийн хариуцлага хүлээлгэнэ.

Энэ стандарт сэргээн сайжруулах эвдэрсэн газрын ангилал ба сэргээн сайжруулсны дараа түүнийг ашиглах чиглэлийг тогтооно.

Эвдэрсэн газрыг сэргээн сайжруулалтын чиглэлээр нь 1-р хүснэгтийн дагуу ангилна.

1-р хүснэгт

Улс ардын аж ахуйд ашиглах хэлбэрээр хамаарах сэргээн сайжруулалтын чиглэлийг харгалзсан эвдэрсэн газрын ангилал.

Сэргээн сайжруулалтын чиглэлийг харгалзсан эвдэрсэн газрын бүлэглэл	Сэргээн сайжруулсан газрыг ашиглах хэлбэр
Хөдөө аж ахуйн чиглэлээр сэргээн сайжруулах газар	Тариалангийн талбай, хадлан бэлчээр, олон наст ургамлын суулгац
Ойн аж ахуйн чиглэлээр сэргээн сайжруулах газар	Янз бүрийн зориулалттай ойн суулгац
Усны аж ахуйн чиглэлээр сэргээн сайжруулах газар	Олон зорилгоор ашиглах усан сан, хүн амын ахуйн ундааны ба нийтийн аж ахуйн хэрэгцээ, эмнэлэг, сувилал, эрүүл ахуйн зорилгоор, үйлдвэр, хөдөө аж ахуй, ан агнуур, болон загасны аж ахуйн хэрэгцээнд ашиглах усан сан
Загасны аж ахуйн чиглэлээр сэргээн сайжруулах газар	Загас үржүүлгийн усан сан
Амралт, сувилал ба ан агнуурын чиглэлээр сэргээн сайжруулах газар	Амралтын ба биенийн тамирын бүс, парк, ойн парк , хотын ногоон

Хуулбарлан хэвлэхийг хориглоно.

1	2
	бүсийн ойн паркийн хэсэг, жуулчдын бааз, ан агнуурын эдэлбэр газар
Байгаль хамгаалал, ариун цэвэр эрүүл ахйн чиглэлээр сэргээн сайжруулах газар	Байгаль хамгаалах ач холбогдол бүхий, улс ардын аж ахуйд ашигладаггүй хэсэг, эвдрэлээс хамгаалах болон бусад зориулалттай ойн суулгац, шувуу болон зэрлэг амьтан үржүүлгийн усан сан, ширэгжүүлсэн хэсэг, техникийн хэрэгслээр бэхжүүлж нөөцөлсөн газар.
Барилгын чиглэлээр сэргээн сайжруулах газар	Үйлдвэр, орон сууцны болон бусад барилга байгууламж барих талбай, үйлдвэрлэлийн хаягдал, ялгадас (уулын чулуулаг, барилгын хог гэх мэт) байрлуулах газар багтсан байна.

Сэргээн сайжруулах газрыг ашиглах хэлбэрийг эвдэрсэн газрын техникийн гаралтай хотгор гүдгэрийн хэв шинж, уулын чулуулаг, зохиомол болон байгалийн ул хөрс, хөрс усжил, (чийгжил)-ийг 2-4-р хүснэгтийн дагуу, түүнчлэн эвдэрсэн газрын бүсчлэл тогтоох газар зүйн болон эдийн засгийн нөхцөл, техник-эдийн засгийн ба нийгмийн зүйлсийг харгалзан тодорхойлно.

2-р хүснэгт

Техникийн гаралтай хотгор гүдгэрийг харгалзан сэргээн сайжруулах эвдэрсэн газрын ангилал

Эвдэрсэн газрын бүлэг	Эвдэрсэн газрын хотгор гүдгэрийн хэлбэр	Хотгор гүдгэрийн хэлбэрийг бүрдүүлсэн техникийн хүчин зүйл	Хотгор гүдгэрийн зонхилох элемент	Хотгор гүдгэрийн морфометрийг тодорхолойлох			Бусад таалмжтай нөхцөл бүрдсэн үед ашиглах боломж	
				Гүн буюу өндөр (м)	Хотгор гүдгэрийн хэвгий, хэсгийн үзүүлэлт		Аль нэг хэсэгт төлөвлөх	Нийтэд нь төлөвлөх
					өргөн (м)	хүрийн хэвгийн градус		
А	Б	1	2	3	4	5	6	7
Онги	Хонхор дэл зоо хэлбэрийн	Хүлрийн орщдосыг гидромеханик аргаар олзворлох	Ёроол, ёроол хонхор хоорондын дэл	5-10	30	30-аас дээш	Үслэг ан, усны шувуу ба загас үржүүлэх усан сан	Хадлан бэлчээр, бүх төрлийн суулгац ан агнуурын эдэлбэр газар
	Суваг шууддуу- дэл зоо хэлбэрийн	Хүлрийн орщдосыг машин хэвчиний аргаар олзворлох	Ёроол, суваг шуудууны хүр, суваг, шуудуу хоорондын эмиг	1-5	-	45-аас дээш	Ус зохицуулах усан сан, үслэг ан, усны шувуу болон загас үржүүлэх усан сан	Бүх төрлийн ойн суулгац, ан аг-0нуурын эдэлбэр газар

А	Б	1	2	3	4	5	6	7
Онги	Тэгш ёроолтой	Хүлрийн оршдосыг зүсэгч машины тусламжтай олзворлох	Ёроол	1-5	-	-	Хадлан билчээр	Тариалангийн талбай
Шаталсан маш гүн	Гүний хэв шинжид багтах хэвгий (8-30^0) уналттай ашигт малтмалын оршдосын олзворлолт	Захаар нь 100-мөргөцөг, аас их ёроол	10 хүртэл	45-аас дээш	-	-	Ашиглахгүй	Янз бүрийн зориулалттай усан сан, түүний эргийг мод ургамал тарьж бэхжүүлэх
	Гүний хэв шинжид багтах, эгц (30^0-аас дээш) уналттай ашигт малтмалын оршдосын олзворлолт	Мөн адил	100-аас их	10-аас дээш	45-аас дээш	Мөн адил		Мөн адил
	Гүний хэв шинжид багтах эгц (30^0-аас дээш уналттай) ашигт малтмалын оршдосын олзворлолт	Мөн адил	30-100	10-аас дээш	45-аас дээш	Мөн адил		Мөн адил, түүнчлэн барилгын талбай

А	Б	1	2	3	4	5	6	7
	Дунд зэрэг гүн	Дунд зэрэг зузаантай (30 м хүртэл) хэвтээ буюу налуу уналт-тай (8-10^0 хүр-тэл) талбайн оршдосыг 2-3 мөрөгцөг гар-ган олзворлох	Ёроол мөрөгцөг	15-30	10 хүр-тэл	45-аас дээш	Барилгын талбай үйлдвэрлэлийн хаягдал байр-луулах янз бүр-ийн зориулалттай усан сан	Хүрийн дагууд эвдрэлээс хам-гаалах зорилгоор мод ургамал тарих, ёроолд нь малын бэлчээр ба хадлангийн талбай
	Хонхор хэл-бэртэй дунд зэрэг гүн	Дунд зэрэг зузаан (30 м хүртэл) хэв-тээ, буюу налуу уналт-тай талбайн оршдосыг нэг мөрөгцөг гар-гаж олзворлох	Ёроол хүр	15-30	Тодор-хойлох-гүй	45-аас дээш	Мөн адил	Тариалангийн талбай, бэлчэр, хадлан, усан сан, хүрийн дагууд эвдрэлээс хам-гаалах зорилгоор мод ургамал тарих
	Гүн бус	Бага зузаан-тай (10-15 м), хэвтээ буюу налуу уналт-тай талбайн оршдосыг нэг мөрөгцөг гар-ган олзворлох	Мөн адил	5-15	Тодор-хойлох-гүй	30-аас дээш	Бүх төрлийн мод-ны суулгац, бэл-чээр ба хадлан-гийн талбай	Тариалангийн талбай, олон наст ургамал тарих, загас үржүүлгийн усан сан

А	Б	1	2	3	4	5	6	7
	Хонхорцог хэлбэртэй, том хүрээтэй	Нимгэн (5 м хүртэл) хэвтээ буюу налуу уналттай талбайн оршдосын олзворлолт	Ёроол	1,5-5,0	-	30-аас дээш	Бүх төрлийн модны суулгац, бэлчээр ба хадлангийн талбай, загас үржүүлгийн усан сан	Тариалангийн талбай, хадлан, бэлчээр
	Жижиг хүрээтэй	Мөн адил	Ёроол хүр	Тодорхойлохгүй	-	30-аас дээш	Газар нутгийн аж ахуйн зохион байгуулалтын нөхцөлийг харгал-зан тодорхойлно.	-”-
	Уул гүний дэнжилсэн	Хэвгийн ба эгц уналттай, дурын зузаантай, өндөр гүний хэв шинжийн ашигт малтмалын оршдосын олзворлолт	Мөрөгцөг	Уулын хэсэг нь 15-аас дээш, гүний хэсэг нь 15-аас дээш	10 хүртэл	45-аас дээш	Гүний хэсэг нь ашиглагдахгүй, уулын хэсэгт нь эвдрэлээс хамгаалах зорилгоор мод ургамал тарих	Гүний хэсэгт нь янз бүрийн зориулалттай усан сан, уулын хэсэгт нь эвдрэлээс хамгаалах зорилгоор мод ургамал тарих
	Уулын дэнжилсэн	Өндөр гүний хэв шинжийн ашигт малтмалын оршдосыг хэд хэдэн	Мөн адил	30-аас дээш	10 хүртэл	45-аас дээш	Эвдрэлээс хамгаалах зорилгоор мод ургамал тарих	Олон наст ургамал тарих

А	Б	1	2	3	4	5	6	7
		мөрөгцөг гарган олзвор-лох						
	Ёроолын (голын)ухам	Ашигт малтмалын усан доорх оршдосын олзворлолт	Ёроол	15 хүртэл	-	Тодорхойлохгүй	Янз бүрийн зориулалт бүхий усан сан	-”-
	Нуурын	Мөн адил	Ёроол хажуу	30 хүртэл	-	Тодорхойлохгүй	Мөн адил	
	Бэгэлцэг хэлбэрийн байгалийн гадаргатай ойролцоо түвшинтэй	Налуу уналт-тай, бага зузаантай, (20 м хүртэл) гүн-ий хэв шинж-ийн ашигт малтмалын оршдосыг дамжуулах системээр зөөж асгах (оршдосын хучилгын зузаан 30 м хүртэл)	Бэгэлцэг	0-5	-	25-35	Тариалангийн талбай, хадлан бэлчээр, эвдрэл-ээс хамгаалах зорилгоор мод ургамал тарих	-”-

А	Б	1	2	3	4	5	6	7
	Бэгэлцэг хэлбэрийн дэнжилсэн	Налуу уналттай гүний хэв шинжийн ашигт малтмалын оршдосын дам-жуулах системээр зааж хэд хэдэн давхарлиг үүсгэж асгах (оршдосын хучилтын зузаан) 40 м-ээс дээш	Бэгэлцэг захаар нь дэнж	5-15	10 хүртэл	45-аас дээш	Тариалангийн тал-бай, хадлан бэл-чээр бүх төрлийн модны суулгац, хүрийн дагууд эвдрэлээс хамгаа-лах зорилгоор мод ургамал тарих мөн адил түүн-члэн барилгын талбай	-”-
			мөн адил	-”-	10-аас дээш	мөн адил		
Гадаад овоолг о	Хянга хэлбэрийн	Шороо хутгагч буюу дамжуулан тээвэрлэх хэрэгслээр (шороо, чулуу овоолох)	хянга хяр	Хянгын өндөр 15 хүртэл	10-аас дээш	30-45	Эвдрэлээс хамгаалах зорил-гоор мод ургамал тарих	Тариалангийн талбай, хадлан, бэлчээр эвдрэл-ээс хамгаалах зорилгоор мод ургамал тарих
	Бэгэлцэг хэлбэрийн	Гаргац шороо чулууг нэг давхар-лиг үүсгэн овоолох	бэгэлцэг хүр	15-30	Тодор-хойлох-гүй	25-30	Тариалангийн тал-бай, хадлан бэлчээр, бүх төрлийн ойн суулгац хүрийн дагууд эвдрэлээс хамгаалах зорилгоор мод ургамал тарих	-”-
	Бэгэлцэг хэлбэрийн дэнжилсэн бэсрэг	Гаргац шороо чулууг хоёр давхарлиг үүсгэн овоолох	Бэгэлцэг хүрийн дагууд дэнж	15-30	Тодор-хойлох-гүй	50 хүртэл	Мөн адил	

А	Б	1	2	3	4	5	6	7
	Өндөр	Гаргац шороог хэд хэдэн давхар үүсгэн овоолох	мөн адил	30-100	тодор-хойло х-гүй	50 хүртэл	Олон наст ургам-лын суулгац, бэг-элцэг дээр хадл-ангийн талбай, хүр ба дэнж даг-ууд эвдрэлээс хамгаалах зорил-гоор мод ургамал тарих	-"-
	Хянга хэлбэр-ийн, шаталсан хажуутай	Олон ташин-гат овлоолгын дээд давхар-лиг драглайн буюу коньсолт овоолгийг ашиглаж асгах	Дээд хэсэгт нь хянга, хяр хүрлийн дагууд дэнж	30-100	тодор-хойло х-гүй	45 хүртэл	Эвдрэлээс хамгаалах зорилгоор мод ургамал тарих	-"-
Газар доорх уулын ажлын явцад эвдэрсэн газар								
Цөмөрхий	Цагираг хэлбэрийн	Эгц уналтай гиток хэлбэр-ийн оршдосын ашиглалтын явцад хонгил-ын тааз цөмрөх	хүр	15 хүртэл	-	35 хүртэл	Орон нутгийн зохион байгуулал-тын нөхцөлийг харгалзан тодорхойлно.	-"-
	Хавцал хэлбэрийн	Дунд зэрэг байж зузаан (1,5 м-ээс)	хүр	5-15		30-аас дээш		-"-

А	Б	1	2	3	4	5	6	7
		дээш эгц уналттай (45^0-аас дээш) давхарлаж оршдосыг олзворлох						
	Хонхор хэлбэрийн	Хэвтээ буюу налуу (27 хүр-тэл) оршдос-той давхаргат оршдосын ашиглалт	хүр ёроол	1,5-5,0	-	5-15	Зэрлэг ан амьтан шувуу загас үржүүлгийн усан сан	Загас үржүүлгийн усан сан, янз бүр-ийн зориулалттай ойн суулгац, хад-лан, бэлчээр, ан агнуурын эдэлбэр газар
	Дэнжилсэн	Газрын дав-харга хэвгий байх тохиолд-олд налуу уналттай дав-харгат орш-досыг ашиглах	Дэнж	Тодорхой-лохгүй	10-аас илүү	30-аас илүү	Хадлангийн талбай, бэлчээр, янз бүрийн зориулалттай суулгац	Тариалангийн талбай, хадлан, бэлчээр
Хотос	Хонхорцог хэлбэрийн	Бага буюу дунд зэрэг зузаан, хэвтээ ба долгиолог оршилтой налуу унал-	Ёроол, хүр	1,5 хүртэл	-	5-15	Хадлангийн талбай, бэлчээр, янз бүрийн зориулалттай ойн суулгац	Тариалангийн талбай, хадлан, бэлчээр, янз бүрийн зориулал-ттай ойн суулгац

А	Б	1	2	3	4	5	6	7
		ттай давхар-гат орошдосыг ашиглах явц-ад хонгилын тааз цөмрөх						
Овоолго	Бэгэлцэг хэлбэрийн	Авто ба төмөр зам-ын тээврийг хэрэг-лэн ашиглагдсан чулуулгийг нэг давхарлиг үүсгэн овоолох	Бэгэлцэг хүр	15 хүртэл	тодор-хойлох-гүй	25-35 хүртэл	Эвдрэлээс хамгаалах зорилгоор мод ургамал тарих	Хадлангийн талбай, бэлчээр
	Бэгэлцэг хэлбэрийн дэнжилсэн дунд зэрэг өндөр:	Авто ба төмөр замын тээврийг хэрэглэн чулуулгийг хоёр давхарлиг гарган овоолох	Бэгэлцэг, хүрнийн дагууд дэнж	15-30	мөн адил	50 хүртэл	мөн адил	Хадлангийн тал-бай, бэлчээр, хүр-ийн дагуу эвдрэл-ээс хамгаалаах зорилгоор мод ургамал тарих
	өндөр:	Авто ба төмөр замын тээврийг хэрэглэн чулуулгийг олон давхарлиг гарган овоолох	Бэгэлцэг хүрийн дагууд дэнж	30-100	тодор-хойлох-гүй	50 хүртэл	Эвдрэлээс хамгаалах зорилгоор мод ургамал тарих	-”-
	Хянга хэлбэрийн	Ашигласа уулын чулуулгийг дүүжин замын тусламж-тайгаар зөөн овоолох	Хянга	15 хүртэл	-	50 хүртэл	Эвдрэлээс хам-гаалах зорилгоор мод ургамал тар-их, техник ашиг-лан бэхжүүлэх	Эвдрэлээс хам-гаалах зорилгоор мод ургамал тар-их, ширэгжүүлсэн хэсэг

А	Б	1	2	3	4	5	6	7
	Шомбон хэлбэртэй	Ашигласан чулуулгийг скип ба тэргэнцэрээр овоолох	хүр	30-аас дээш	-	30-60		Эвдрэлээс хамгаалаах зорилгоор мод ургамал тарих амралтын бүс
				Ашигт малтмал олзворлох явцад эвдэрсэн газар				
Овоолго	Бэгэлцэг хэлбэрийн	Үнс, шаарыг урсгал усаар зөөж нэг давхарлиг үүсгэн овоолох	Бэгэлцэг	10 хүртэл	-	35 хүртэл	Эвдрэлээс хамгаалаах зорилгоор мод ургамал тарих, техник ашиглан бэхжүүлэх	Хадлан бэлчээр, ширэгжүүлсэн хэсэг
	Бэгэлцэг хэлбэрийн дэнжилсэн: Дунд зэрэг өндөр	Үнс, шаарыг урсгал усаар зөөж хоёр давхарлиг үүсгэн овоолох	Хүр, бэгэлцэг	15-30	-	35 хүртэл	Эвдрэлээс хамгаалах зорилгоор мод ургамал тарих, техник ашиглан бэхжүүлэх	Хадлан бэлчээр, эвдрэлээс хам-гаалах зорилгоор мод ургамал тарих, ширэг-жүүлсэн хэсэг
	Өндөр:	Үнс, шаврыг урсгал усаар зөөж олон давхарлиг үүсгэн овоолох	Мөн адил	30-аас дээш	-	35 хүртэл	мөн адил	Эвдрэлээс хамгаалах зорилгоор мод ургамал тарих, ширэгжүүлсэн хэсэг

А	Б	1	2	3	4	5	6	7
	Хянга хэлбэрийн	Хуурай баяж-уулалтын дараа үлдсэн хаягдал чулуулгийг дүүжин зама-ар зөөж асгах	Хянга	15 хүртэл	-	50 хүртэл	Техникийн тус-амжтайгаар бэх-үүлэх эвдрэлээс хамгаалах зорил-гоор мод ургамал тарих	Эвдрэлээс хамгаалах зорилгоор мод ургамал тарих, ширэгжүүлэх хэсэг Амралтын бүс
	Шомбон хэлбэртэй	Хуурай баяжуулал-тын дараа үлдсэн хаягдал чулуулгийг скип ба тэргэнцэр-ээр зөөж овоолох	Хүр	30-аас дээш	Тодор-хойлох-гүй	30-60	Мөн адил	
Шугаман байгууламж барих явцад эвдэрсэн газар								
Шороон ухам	Резерв	Далан барих шороо ухах	Ёроол, хүр	5-10	-	45-аас дээш	Янз бүрийн зориулалттай усан сан, эвдрэлээс хамгаалаах, мод ургамал тарих	Хадлан, бэлчээр, тариалангийн талбай, янз бүрийн зориулалтын усан сан
	Суваг шуудуу	Ус дамжуулах байгууламж барих	Хүр	5 хүртэл	-	30-аас дээш	Газар нутгийн зохион байгуу-лалтын нөхцөл-ийг харгалзан тодорхойлно .	-”-
Овоолго	Далан	Усан техникийн байгууламж барих, илүүдэл уулын	Хүр	15 хүртэл	-	30-аас дээш	Газар нутгийн зохион байгуулалтын	

А	Б	1	2	3	4	5	6	7
	Гүвээ, дөрөлж	чулуулгийг агуулан хадгалах Дамжуулах хоолой тавих явцад гарсан илүүдэл шороог байрлуулах	Тодорхойлохгүй	0,5 хүртэл		3 хүртэл	нөхцөлийг харгалзан тодорхойлно. Тариалангийн талбай, хадлан, бэлчээр	

Уулын чулуулаг ба хөрсөнд биологийн сайжруулалт хийхэд зориулсан ангилал

3-р хүснэгт

Хурдас чулуулгийн ашиглах боломжийг харгалзсан групп	Ул хөрс буюу уулын чулуулгийн нэр	Хурдас чулуулгийн үүслийн хэв шинж	Тухайн хурдас чулуулгаас бүрдсэн газрын гадаргын хэсгийг бусад нөхцөл нь таатамжтай байх үед ашиглах боломж	
			Бүсийн чанартай үлгэрчилсэн арга хэмжээ авсны дараа	Агротехникийн тусгай арга хэмжээ авсны дараа
А	Б	1	2	3
Ашиглах боломжтой	Хүлэр Химэрлэгдүү чулуулаг, алтан химэрлэг Нанги Шаврансцар ба элсэнцэр	Аддюви- намгийн, нуур намгийн (дор газрын) Нуур намгийн шилжилтийн Дурын Элюви ба пролювийн дунд зэрэг ба их давсжсан, гөлтгөнөж-сөнөөс бусад делювийн, бул мөстлөгийн хулига хурдас, бул чулуурхагаас бусад дайрын хурдас Татмын аллювийн, сульфид агуулдгаас бусад нуурын, садраа адгийн хурдас Элюви ба пролюви, дунд зэрэг давсжсан, гөлтгөнөжсөнөөс бусад целювийн, бул чулуур-хагаас бусад дайрын дунд зэрэг ба их давсжсанаас бусад садраа адгийн дунд зэрэг ба их давсжсан сульфид агуулдгаас	Хадлан билчээр Ойн бүх төрлийн суулгац Хадлан бэлчээр Ойн бүх төрлийн хурдас Хадлан бэлчээр Хадлан, тариалан	Тариалангийн талбай Хадлан бэлчээр Тариалангийн талбай олон наст ургамлын суулгац Хадлан бэлчээр Тариалангийн талбай , олон наст ургамлын суулгац

А	Б	1	2	3
Ашиглах болож муутай		бусад нуурын хурдас	Хадлан тариалан	Тариалангийн талбай, олон наст ургамлын суулгац
	Элс	Ус- мөстлөгийн аллювийн, сульфидын найрлагагүй, дөрөвдөгч галавын өмнөх тэнгисийн ногоовтор хурдас	Янз бүрийн зориулалттай ойн суулгац	Хадлан, янз бүрийн зоиулалттай ойн суулгац
	Тосон зануунцар, наангинцар	Хурдас хуримтлалын шинж чанараас хамаарахгүйгээр дунд зэрэг ба их давсжсан болон сульфид агуулдгаас бусад бутарч сэгсгэржсэн байдалд орших физик өгөршлийн бүтээгдэхүүн	мөн адил	мөн адил
	Хүлэр	Тагийн нуур намгийн	Янз бүрийн зориулалт-тай ойн суулгац, ширэгжүүлсэн хэсэг	Янз бүрийн зориулалт-тай ойн суулгац, хадлан бэлчээр
		Ус- мөстлөгийн туузанцар, цайрын булчуурхаг, аллювийн хар усны, сульфид агуулдгаас бусад дөрөвдөгч галавын өмнөх тэнгисийн хурдас	мөн адил	мөн адил
	Шавранцар ба элсэн цэр	Аллювийн гольдролын, дайрын бул чулуурхаг салхины хуримтлалын хурдас	мөн адил	Хадлан, бэлчээр, тариалангийн талбай,

А	Б	1	2	3
	Элс	Элюви ба делювийн, аллювийн гольдролын ус мөстлөгийн зандрын, дайрын ба нуурын эргийн сульфид агуулдгаас бусад дөрөвдөгч галавын өмнөх тэнгисийн салхины хуримтлалын хурдас		Хадлан, янз брийн зориулалт бүхий ойн суулгац
	Сайрга, хайрга, сайр, хайрга	Элюви, пролюви, ус мөстлөгийн хурдас	Янз бүрийн зориулалттай ойн суулгац, ширэгжүүлсэн хэсэг мөн адил	Хадлан, янз бүрийн зориулалт бүхий ойн суулгац
	Тоосон зануунцар, наагинцар	Хурдас хуримтлалын шинж чанараас сульфид агуулдаг, их давсжсанаас бусад зохиомлоор сэвсгэржүүлсэн бүх хурдас	мөн адил	Янз бүрийн зориулалт бүхий ойн суулгац, хадлан, бэлчээр
	Элсэн чулуу	Хурдас хуримтлалын шинж чанараас хамаарахгүйгээр бат биш барьцалдсан ангилаг, гялтгануурлаг, шохойлог цементтэй, өгөршлийн бүтээгдэхүүн буюу зохиомлоор сэвсгэржүүлсэн, чулуулаг		мөн адил
	Хөрзөн, хиурмаг, явар	Хурдас хуримтлалын шинж чанараас хамаарахгүйгээр бат биш барьцалдсан (шаварлаг) баргилтлаг, шохойлог	Янз бүрийн зориулалт бүхий ойн суулгац	-”-

А	Б	1	2	3
		цементтэй, өгөршлийн бүтээгдэхүүн буюу зохиомлоор сэвсгэржүүлсэн чулуулаг		
	Шохойн чулуу, бадмар, цэрд, цэрдтэй ойролцоо чулуулаг	Хурдас чулуулгийн шинж чанараас хамаарахгүйгээр бат биш барьцалдсан (чанарлаг, биохимийн, нангилаг) өгөршлийн бүтээгдэхүүн буюу зохиомлоор сэвсгэржүүлсэн чулуулаг	Янз бүрийн зориулалт бүхий ойн суулгац, ширэгжүүлсэн хэсэг	-”-
	Үнс, шаар, нунтаг шаар	Хорт бодис буюу ашигт нэгдлийн дахин боловсруулах боломж бүхий агууллагтайгаас тоос нангилаг, элсэрхэг бүрэлдэхүүнтэй үйлдвэрлэлийн хаягдал	Эвдрэлээс хамгаалах зорилгоор мод ургамал тарих, ширэгжүүлсэн хэсэг, техник ашиглан бэхжүүлэх	Хадлан, бэлчээр, эвдрэлээс хамгаалах зорилгоор мод ургамал тарих
	Шаар, шавранцар, элсэнцэр	Делюви ба аллювийн, садраа адгийн их давсжсан хурдас	Ашиглахгүй	Янз бүрийн зориулалт бүхий ойн суулгац, ширэгжүүлсэн хэсэг
Ашиглах боломжгүй		Нуурын дөрөвдөгч галавын өмнөх тэнгисийн их давсжсан ба сульфидын агуулгатай хурдас	Ашиглахгүй	Мөн адил
	Элс	Дөрөвдөгч галавын өмнөх тэнгисийн, сульфидийн агуулгатай хурдас	Ашиглахгүй	мөн адил

А	Б	1	2	3
	Хайрга, сайрга	Хүндийн хүчний, эллювийн, нуурын, тэнгисийн	Ашиглахгүй	мөн адил
	Тоосон зануунцар, наагинцар	Хурдас хуримтлалын шинж чанараас хамаарахгүйгээр их давсжсан ба сульфидын агуулгатайгаас бусад бүх хурдас (зохиомлоор сэвсгэржүүлсэн буюу байгалийн оршилт байдалд байгаа)	Ашиглахгүй	Байгалийн байдалд нь үлдээн, эх чулуулгийн гадаргыг нь барилгын талбай болгон ашиглана.
	Шохойжсон ба цементлэгдсэн хэмхдэс, , шохойлог чулуулаг	Хурдас хуримтлалын шинж чанараас хамаарахгүйгээр : бат биш цементтэй, зохиомлоор сийрэгжүүлсэн хурдас чулуулаг	Ашиглахгүй	Төрөл бүрийн зориулалттай ойн суулгац
		Бат цементтэй зохиомлоор ширэгжүүлсэн хурдас чулуулаг	Ашиглахгүй	Техникийн хэрэгслээр бэхэлсэн хэсэг
		Байгалийн оршилт байгаа хурдас чулуулаг	Ашиглахгүй	Байгалийн байдалд нь үлдээх буюу барилгын талбай болгон ашиглана.
	Бүх төрлийн хадархаг чулуулаг	Үүслийн бүх хэв шинжид багтах чулуулаг		
		Хүнд металлын агуулгатайгаас бусад зохиомлоор буталсан чулуулаг	Ашиглахгүй	Эвдрэлээс хамгаалах зорилгоор мод ургамал тарих, техникийн хэрэг-слээр бэхэлсэн хэсэг

А	Б	1	2	3
		Байгалийн оршилт байгаа чулуулаг	Ашиглахгүй	Эвдэрлээс хамгаалах зорилгоор мод, ургамал тарих, техникийн хэрэгслээр бэхэлж нөөцөлсөн хэсэг, байгалийн байдалд нь үлдээх буюу барилгын талбай болгон ашиглана.
	Олон жилийн цэвдэг чулуулаг	Зохиомлоор сэвсгэржүүлсэн буюу байгалийн оршилт байдалд байгаа чулуулгийн үүслийн бүх хэв шинж	ашиглахгүй	Хурдас чулуулгийг урсамтгай байдалд орохоос хамгаалж техникийн хэрэгслээр бэхэлсэн хэсэг
	Шаар, нунтаг шаар	Дахин боловсруулах боломж бүхий ашиграй бодис, хорт бодисын агуулгатайгаас бусад лагколлиод бүтэцтэй үлдвэрлэлийн хаягдал	Ашиглахгүй	Эвдрэлээс хамгаалах зорилгоор мод ургамал тарих, ширэгжүүлсэн хэсэг, техникийн хэрэгслэээр бэхэлсэн хэсэг
		Дахин боловсруулах боломж бүхий ашигтай бодис, хорт бодисын агуулгатай үйлдвэрлэлийн хаягдал	Ашиглахгүй	Техникийн хэрэгслээр бэхлэн нөөцөлсөн хэсэг
		Дахин боловсруулах боломж бүхий ашигтай бодис, хорт бодисын агуулгатай, шавар	ашиглахгүй	Эвдрэлээс хамгаалах зорилгоор мод ургамал тарих, чулуулгийг бүрэн

А	Б	1	2	3
		тоосонцор бүтэцтэй үйлдвэрлэлийн хаягдал		дүүрэн тугаарласны үндсэн дээр хадлан буюу бэлчээр, техникийн хэрэгслээр бэхлэн нөөцөлсөн хэсэг
		Дахин боловсруулах боломж бүхий ашигтай бодис, хорт бодисын агуулгатай, элсэнцэр бүтэцтэй үйлдвэрлэлийн хаягдал	ашиглахгүй	Эвдрэлээс хамгаалах зорилгоор мод ургамал тарих, чулуулгийг бүрэн дүүрэн тусгаарласны үндсэн дээр хадлан ба бэлчээр, техникийн хэрэгслээр бэхлэн нөөцөлсөн хэсэг

Эвдэрсэн газрын усжсан (чийгжсэн) байдлаар нь ялгасан групп

4-р хүснэгт

Газрын групп	Чийгжсэн байдал	Ялгасан группийн тодорхойлолт	Бусад нөхцөл нь тааламжтай байх үед ашиглах боломж	
			Усан хангамжийн хуурай, онги ба ухам, хангалтгүй чийгшилтэй овоолго.	Тусгай усан хангамжтайгаар
А	Б	1	2	3
Онги ба ухам	Хуурай	Ус зүйн болон гидрогеологийн горим нь гадаргын ургацтай холбоотой, зөвхөн үерийн үед хэт чийгшинэ, тунах усны хэмжээ бага, ул хөрсний шүүрэх чадвар өндөр, ууршилт идвэхтэй явагддаг зэргээс шалтгаалж хур тундасны ус хуримтлагдахгүй.	Усан сан барихаас бусад бүх төрлөөр ашиглана.	Олон зориулалттай усан сан
	Дунд зэрэг чийгтэй	Мөн адил, намагших , гойжих үйл явц нь явагдана.	Хадлан, бэлчээр, усны горимыг зохицуулах ойн сулгац	мөн адил
	Түр хугацаанд хэт чийгшдэг	Ус зүйн болон гидрогеологийн горим нь гадаргын ургацтай холбоотой үе үе агаарын хур тундас үер, түр зуурын уст давхаргаас ус бүрэн арилах хүртэл гол төлөв түвшний улирлын чанартай хэлбэлзэл ашиглагдана.	Хадлан	мөн адил

А	Б	1	2	3
Овоолго, шороон далн	Усаар дүүрсэн	Ус зүйн ба гидрогеологийн нөхцөл нь гүний устай холбоотой, тогтмол уст давхаргаас ундрах усаар дүүрсэн, усны түвшний улирлын хэлбэлзэл ялимгүй бага байна.	Олон зориулалттай усан сан	Усаар хангах шаардлагагүй
	Хангалтгүй чийглэгтэй	Ул хөрсний шүүрэх чадвар, өндөр ууршилт идэвхитэй явагдана. Нурамтгай (хөнгөн) хурдас чулуулагтай нөхцөлд агаарын хур тундсаар чийгжинэ.	Хамгаалалтын ойн суулгац	Тариалангийн талбай, хадлан, бэлчээр, янз бүрийн зориулалттай ойн суулгац
	Хэвийн чийгтэй	Агаарын хур тундасны нөлөөгөөр чийгшин, хөрсийг бүрдүүлэх хурдас чулуулгийн шинж	Тариалангийн талбай, хадлан, бэлчээр, янз бүрийн зориулалт бүхий ойн суулгац	-”-
	Илүүдэл чийгтэй	Мөн адил, шүүрэх чадвар султай хурдас чулуулаг нь гадарга дээр агаарын хур тунадас, усыг идэвхитэй хуримтлуулна. Намагжих, глейжих үйл явц явагдаж болно. Энэ группд газрын гадаргын хотгор хэсэгт байрласан овоолго орно.	Хадлан, бэлчээр, усны горимыг зохицуулах ойн суулгац	Усаар хангах шаардлагагүй